

Nr 656

Av herr **Hermansson m. fl.**, om tillsättande av en ny försvarsutredning.

Vid tillsättandet av 1965 års försvarsutredning förutsatte departementschefen att utredningens arbetsresultat kunde föreläggas 1967 års riksdag. Vissa motsättningar inom utredningen i en del frågor har emellertid så starkt paralyserat arbetet att inget förslag heller föreligger vid 1968 års nu inledda riksdagssession.

Utredningsdirektiven föreföll ge utrymme för utarbetande av förslag till en helt ny försvarsordning. Det hette i dem att det bör vara "angeläget att eftersträva en sådan uppbyggnad av krigsmakten att Sveriges möjligheter att snabbt medverka i en allmän internationell avrustning underlättas". Detta kunde möjligen uppfattas som en uppmaning till övervägande av en försvarsordning som låg utanför den av det militära vanetänkandet alltid starkt förordade konventionellt uppbyggda militärmakten.

Det offentliggjorda om utredningens hittillsvarande arbete ger emellertid vid handen, att en strukturellt förändrad försvarsordning inte överväges. Utredningens till ÖB givna uppdrag beträffande de fyra olika kostnadsalternativen ger besked om att motsättningarna inom utredningen inte gäller militärmaktens strukturella uppbyggnad utan endast i viss mån utgiftsramens storlek. Samtliga ÖB:s kostnadsalternativ ställer en påbyggnad av den nuvarande försvarsorganisationen som en självklar förutsättning.

Vi föreslår att en ny utredning tillsättes med uppgift att utarbeta och framlägga förslag till en ny försvarsutredning samt att denna utredning sammansättes av representanter för samtliga riksdagspartier jämte företrädare för de viktigaste folkrörelserna i landet. Civil och militär expertis bör ställas till dess förfogande.

Svensk säkerhetspolitik

Sveriges möjligheter att i händelse av krigiska konflikter undgå att bli indraget beror inte enbart på de militära rustningarnas omfattning. Det beror också och inte minst på landets klart ådagalagda vilja att leva i fred och att motverka militära konflikters uppkomst. Neutralitetspolitiken bör inrymma en strävan att tillsammans med därav berörda länder förklara hela Norden som en neutral och kärnvapenfri zon samt att Sverige, Norge och Danmark, vid en tidpunkt då sistnämnda länder lämnar NATO, även skapar ett nordiskt neutralitetsförbund.

Vad beträffar Sveriges situation kan anses att inget intresse för svenskt territorium föreligger som f. n. skulle kunna utgöra angreppsanledning från någon stormakt. Sverige har heller inga territoriella tvister med andra länder. Däremot är det givet att risker skulle kunna uppstå vid ett nytt stort-krigs utbrott eller under dess förberedande.

Försvarets målsättning var enligt regeringens proposition:

Krigsmakten skall kunna avvärja en stort upplagd invasion över havet eller landgränsen samt i samband härmed insätta luftlandsättningsföretag och samtidigt upprätthålla ett segt försvar mot andra invasionsföretag.

En sådan målsättning kan vara realistisk i de fall då den presumtive angriparen inte är väsentligt överlägsen i fråga om befolkningstal, industriell kapacitet och andra för krigspotentialen avgörande faktorer. Men då det är känt att under andra världskriget även stormakter av första ordningen misslyckades i sina ansträngningar att "avvärja en stort upplagd invasion" och då sedan dess ingenting tillkommit som avsevärt ökat småstatens prestationsförmåga i detta hänseende i relation till stormakten inom den konventionella krigföringens ram, måste den angivna målsättningen för vårt lands vidkommande betraktas som helt orealistisk.

Faran med en försvarsordning, uppbyggd med sikte på en orealistisk målsättning, är framför allt att försvaret i händelse av ett stormaktsangrepp i allt väsentligt kan komma att krossas redan vid den första konfrontationen. Resultatet blir i sådant fall dels en fruktansvärd förödelse, dels att försvarspotentialen är i det närmaste förbrukad då kriget inträder i sitt andra och inte mindre svåra skede: då ockupanten skall bekämpas och slitas ner tills förutsättningar föreligger att driva ut honom ur landet.

Slöseri med ekonomiska resurser

Vårt lands krigsmakt har länge varit och är en kopia av ett stormaktsförsvar. Utgiftsramen under det senaste årtiondet liksom förslaget till utgiftsram för budgetåret 1968/1969 — 5 167 milj. kr. samt ca 130 milj. kr. till civilt försvar — är ganska enastående för en liten nation i fredstid.

Initierade bedömare som Ingemar Ståhl i försvarsdepartementet uttalar i *Libertas* nr 5 för år 1967 att "vårt samlade försvarskapital av materiel, befästningar och utbildade värnpliktiga kan värderas till kanske 40 miljarder kr., d. v. s. närmare åtta årliga försvarsbudgeter. För de kortsiktiga säkerhetspolitiska uppgifter som kan aktualiseras torde detta försvar snarast kunna betraktas som överstarkt. Krigsorganisationen är av ungefär samma storleksordning som den samlade västtyska krigsmakten eller dubbelt så stor som Danmarks och Norges styrkor räknade tillsammans".

Ytterligare en synpunkt som anföres av samme medarbetare är: "... för en period av fem år framåt kommer huvuddelen av vår försvarskapacitet att vara bestämd av investeringar och värnpliktsutbildning genomförda före

1967. För att bibehålla dagens mobiliseringsbara krigsorganisation oförändrad fem år framåt skulle en årlig försvarsbudget på mindre än 2 miljarder kronor vara fullt tillräcklig”.

Vi betraktar de citerade synpunkterna som väsentliga och anser att ett visst uppehåll i eller minskning av nyanskaffningen av materiel till krigsmakten vore motiverade, särskilt som läget i Europa f. n. präglas av en viss avspänning. En sådan krympning av anskaffningsnivån under tiden för en ny försvarsutrednings arbete utesluter inte att större ekonomiska resurser sättes in, om ett försämrat läge med ökade risker för vårt land skulle inträffa. Ett uppehåll i eller en minskning av nyanskaffningen kunde innebära annullering av vissa långsiktigt planerade materielbeställningar. I så fall måste särskilda överväganden ske med tanke på att de levererande företagen måste ha en viss tid på sig för övergång till civil produktion.

Folkförsvar med ny målsättning och kostnadsnivå

Försvarsutredningen för ett demokratiskt folkförsvar bör i militärt avseende bestå av:

a) *gränsförsvar* med bl. a. spaningsflyg för bevakning av luftrummet, ett begränsat ubåtsvapen för bevakning av landgräns och territorialvatten samt ett starkt luftförsvar med målsökande robotar från mobila ramper, liksom stationärt och mobilt luftvärnsartilleri;

b) *territorialförsvar* — en försvarsorganisation bestående av lokalförsvarsförband och mobila enheter utrustade för gerillakrigets villkor och uppbyggda på sådant sätt att hela den bofasta befolkningen på varje ort engageras.

En försvarsorganisation av detta slag kan med utgångspunkt från traditionella begrepp sägas vara en kombination av reguljära styrkor och gerilla, utbyggd för det fria och rörliga krigets betingelser. Att en stat som Sverige med dess befolkningsmässiga litenhet skulle kunna med framgång bekämpa en angripande stormakt på dennes villkor och med i princip samma struktur på försvarsorganisationen får betraktas som uteslutet. Om vi vill överleva och ha fog för en förhoppning om att med intakta resurser omsider kunna driva ut en ockupationsmakt måste vi i stället inrikta oss på ett långvarigt utnötningskrig och anpassa tillgångarna därefter.

En framkomlig väg under reorganiseringen synes vara att det nuvarande konventionella försvaret, med särskild betoning på flyget och sjöstridskrafterna, gradvis nedbantas till ett *gränsförsvar* med enbart fast anställd personal. Samtidigt försiggår en successiv uppbyggnad av territorialförsvaret.

De lokala enheterna bör organiseras i om möjligt varje samhälle och stadsdel, ha en kärna av i huvudsak frivilliga som specialutbildas för sina uppgifter och i övrigt söka knyta en så stor del av befolkningen som omstän-

digheterna medger till sin verksamhet. Utrustning och beväpning måste givetvis anpassas till uppgifterna; i det sammanhanget torde framställning av tystgående avståndsvapen stimuleras.

De mobila förbanden organiseras i smärre enheter av i huvudsak värnpliktiga, ges utrustning som på allt sätt underlättar rörligheten och med så god eldkraft som lättrorligheten medger.

Effektiv luftvärnsutrustning förutses såväl för gränsförsvaret som för territorialförsvarets mobila förband.

Den föreslagna försvarsstrukturen innebär *militärt*:

att försvarets höga kraftutvecklingspotential i inledningsskedet (med inbyggd destruktionsrisk) ersättes med en i början relativt låggradig men successivt växande potential;

kraftigt nedbringad risk för utslagning då försvaret i denna form samtidigt är mindre exponerat för förintelse och organiskt intimare invuxet i hela befolkningen än vad fallet är i nuvarande försvarsordning;

att den nackdel som ligger i landets geografiska utsträckning förbytes i fördel; att initiativet övergår till och förblir hos de egna styrkorna, som därigenom får ett avgörande inflytande på utvecklingens förlopp.

Ekonomiskt innebär en sådan försvarsordning avsevärt minskade försvarskostnader.

Motionärerna anser att föreliggande förslag, i motsats till de av försvarsutredningens olika parter förespråkade, på sikt innebär en starkare garanti för vårt lands oberoende och självständighet än vad nuvarande försvarsordning medger.

Totalförsvaret knutet till det civila livets förhållanden

En försvarsorganisation av folkförsvarets typ måste främst vara inriktad på ockupationsbekämpning, på en ihärdigt utnötande kamp som till slut omöjliggör fortsatt ockupation. I en försvarsordning med denna struktur integreras civil-, psykologiskt och ekonomiskt försvar samt ickevåldsförsvaret. Samtliga dessa grenar av totalförsvaret knytes till det civila livets förhållanden och kräver inte på samma sätt som konventionella militära förberedelser penningsslukande anslag. Det psykologiska försvaret för sin del bör utformas i nära anknytning till folkrörelserna och integreras med den allmänna kampen för demokrati och nationellt oberoende.

Det ligger i det demokratiska folkförsvarets natur att såväl rekryteringen till officerskåren som förhållandet mellan befäl och manskap demokratiseras. Överklassrekrytering och förstockad utbildning måste ersättas med demokratiska utbildningsnormer där anspråken på akademisk utbildning nedtonas till förmån för allmän lämplighet. Disciplinära krav och militära former bör omprövas och utbildnings-, arbets- och fritidsmiljön så nära som möjligt anknytas till civil verksamhet. Värnpliktsutbildningen bör ske under

mer "civila" former och förkortas genom effektivisering. Till oeftergivliga krav måste höras att bättre tillgodose de värnpliktigas ekonomiska, sociala och kulturella intressen.

Särskilt vid en försvarsorganisation av den typ vi här skisserat bör försvarets forskningsanstalt upphöra i sin nuvarande form och i väsentlig grad integreras med den civila forskningen. FOA:s väldiga resurser står inte i rimlig proportion till vad som anslås till den civila forskningen. Den stora koncentrationen av framstående vetenskapsmän till den militära forskningen medför att andra forskningsgrenar blir eftersatta.

En utredning rörande en försvarsordning av det slag undertecknade eftersträvar, allsidigt parlamentariskt sammansatt, kan omöjligen utföra sitt uppdrag genom att såsom nuvarande utredning anlita enbart militär expertis. För att motväga den militära utredningsapparatus enorma påtryckningskapacitet är det nödvändigt att den nya försvarsutredningen får en dominans av civil expertis, detta även i fråga om förekommande delutredningar.

Med hänvisning till det anförda föreslås riksdagen besluta

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om följande:

att tillsätta en ny försvarsutredning, sammansatt av samtliga i riksdagen representerade partier och av representanter för de viktigaste folkrörelserna samt med deltagande av civil och militär expertis, med uppgift att utreda och framlägga förslag till ny försvarsordning i enlighet med riktlinjer som anförts i motionen;

att den nya försvarsutredningen anmodas slutföra sitt arbete och framlägga förslag inom en tidrymd av två år, samt

att under denna tid militäranslagen successivt nedskäras så att de vid periodens slut begränsas till underhåll av nuvarande försvarsorganisation och att i princip inga nyinvesteringar göres såvida inte bindande avtal möjliggör avbeställning och industriell omDispositionering för civil nyttoproduktion.

Stockholm i januari 1968

C. H. Hermansson (vpk) Axel Jansson (vpk) Eivor Marklund (vpk)

Erik Karlsson (vpk) Henning Nilsson (vpk) Gunvor Ryding (vpk)
